

RITA MILIŪNAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

INTERNETO KOMENTUOTOJŲ NUOSTATOS DĖL LIETUVIŲ KALBOS PRIEŽIŪROS

Pastaraisiais metais lietuviškajame internete kaip niekad gausu diskusijų įvairiais kalbos klausimais. Dažniausia priežastis joms kilti ar jas sukelti – interneto portaluose skelbiami straipsniai arba interviu (kai kada perkeliama iš spausdintinės ar sakytinės žiniasklaidos) ir juos lydintys skaitytojų komentarai. Straipsniai paprastai atspindi kalbos politikos ir vartosenos aktualijas, o kartais koks ne kalbos specialistas išdėsto požiūrį į jam rūpimus kalbos dalykus ir paties patirtus kalbos vartojimo sunkumus. Pavyzdžiui, vien tik 2009 metais iki rudens populiariausiuose interneto naujienų portaluose rutuliojosi diskusijos dėl nepriesaginių moterų pavardžių, dėl anglų kaip antrosios kalbos mokymo pradžios, dėl žemaičių kalbos Žemaitijos mokyklose, aiškintasi, ar lietuvių kalbai gresia nuosmukis, kalbėtasi apie lietuvišką rašybą elektroninėje erdvėje, emigravusių lietuvių savo vaikams suteikiamus tokius vardus, „kad britai suprastų“, ir kt.

Dažną net visai konkretaus turinio kalbinę diskusiją papildė ir bendresnės mintys: aptariama dabartinė lietuvių kalbos būklė, kalbos priežiūros institucijų bei kalbininkų darbo prasmė ir kokybė. Šie dalykai dabar labiausiai jaudina kalbos reikalams neabejingą visuomenės dalį ir rodo, kaip visuomenė reaguoja į įvairius kalbos reiškinius ir oficialiuosius kalbos politikos žingsnius.

Nors pripažįstama, kad komentuotojų anonimiškumo lemiamas internetinių diskusijų lygis dažnai esti gana menkas, vis dėlto tiek skelbiami straipsniai, tiek jų komentarai, regis, nemažai skaitomi net ir tų, kurie nesikiša į diskusijas. Tad galima manyti, kad skelbiamų minčių visuma atskleidžia bent dalies lietuviškai kalbančios visuomenės – tiek Lietuvoje, tiek emigracijoje – kalbines nuostatas ir daro poveikį tolesnei tų nuostatų raidai. Taigi galima kalbėti ir apie diskusijose reiškiamų visuomenės kalbinių nuostatų tyrimus. Jie turi padėti geriau įsiklausyti į kalbos vartotojų nuomonę ir aiškintis priežastis, kodėl atotrūkis tarp visuomenės ir kalbininkų, taip pat nepasitenkinimas dabartine kalbos politika yra ryškus ir nemažantis.

Straipsnio tikslas – panagrinėti vieną iš daugelio interneto erdvėje gyvavusių diskusijų kalbos klausimais. Iš jos ne tik matyti, kaip interneto bendruomenė reaguoja į viešąją kalbos informaciją, bet ir išryškėja dabartinės kalbos politikos ir kalbinio visuomenės švietimo spragos. Kadangi buvo diskutuojama apie kalbos priežiūrą ir sritis, kurias ji turėtų apimti, paskelbti komentarai buvo gera dirva patyrinėti, kaip žmonės suvokia būtinumą sąmoningai reguliuoti viešąją kalbą, ko tikisi iš kalbos priežiūros institucijų. Straipsnyje nekeliami uždavinio tiksliai statistiškai suskaičiuoti, kokios sritys dažniausiai minimos ir komentuotojams atrodo labiausiai kontroliuotinos, – tai geriau padėtų nustatyti kiekybinės apklausos. Šiuo kartu rūpi atskleisti nuomonių skirtumus ir pateikiamus argumentus, kurie ir rodo, kokios nuostatos dėl lietuvių kalbos priežiūros klostosi mūsų visuomenėje.

1. INTERNETO KOMENTUOTOJAI IR KOMENTARAI KAIP KALBINIŲ NUOSTATŲ TYRIMO OBJEKTAS

Interneto komentarais kaip visuomenės kalbinių nuostatų tyrimo šaltiniu Lietuvoje pradėta domėtis ne taip seniai (žr. Miliūnaitė 2006; Nevinskaitė 2008), suprantant, kad moksliniams tyrimams remtis komentarais nėra labai atsargu dėl minėto jų lygio, kurį lemia menka visuomenės viešoji kultūra. Lietuviškų komentarų fenomeną iškelia ir ta tema svarsto ne vienas tų pačių portalų straipsnių autorius (Dabašinskas 2009; Mitė 2009). Pavyzdžiui, Stanislovas Kairys rašo:

Galima aiškinti, kad interneto komentatoriai – specifinė publika, kuri nelabai atspindi bendras visuomenės nuotaikas ir nuostatas. Gal ir taip. O gal kaip tik atvirkšč-

čiai? Gal internete atvirai reiškiamą pagieža yra lyg ledkalnio viršūnė, po kuria slepiasi milžiniška visuotinės neapykantos bei nihilizmo masė? (Kairys 2009)

Vis dėlto kalbinėse diskusijose esama ir įdomių minčių, kurios leidžia susidaryti konkretesnę vaizdą, kaip visuomenė suvokia kalboje vykstančius procesus ir Lietuvoje vykdomą kalbos politiką. Komentarų analizė – greitesnis tyrimo būdas nei speciali apklausa ar interviu, tačiau dėl spontaniško rašytinio kalbėjimo specifikos (tai bus matyti ir iš toliau pateikiamų citatų) šie duomenys yra gana stichiški, juose esama minties šuolių, loginių prieštaravimų, tad jiems apdoroti ir ištirti reikia daugiau laiko ir kitokių metodų, nei nagrinėjant iš anksto tikslingai parengtų kiekybinių ir kokybinių apklausų duomenis.

Kokių visuomenės sluoksnių nuomonę ir nuotaikas reiškia stambiausių interneto portalų komentuotojai, gali atskleisti tik sociologiniai tyrimai. Laimos Nevinskaitės pateiktais duomenimis (Nevinskaitė 2008: 246), 2008 m. pradžioje kovo–balandžio mėn. projekto „Elektroninė demokratija“ užsakyamu atliktas reprezentatyvus visuomenės nuomonės tyrimas parodė, kad reguliariai komentarus apie visuomenės gyvenimą ir politiką naujienų portaluose rašančių žmonių (kartą per savaitę ar dažniau) amžius ir procentinis pasiskirstymas buvo toks: 18–29 m. – 67,4 proc., 30–39 m. – 10,9 proc., 40–49 m. – 15,2 proc., kiti – 6,5 proc. Taigi galima šiek tiek orientotis, kieno nuomonė interneto komentaruose vyrauja; tai toli gražu nėra nesugebantys už savo poelgius atsakyti paaugliai, kaip kad kartais linkstama manyti.

2. KAIP KILO INTERNETO DISKUSIJA APIE KALBOS PRIEŽIŪRĄ?

Nagrinėjamoji diskusija apie kalbos priežiūrą ir jos būdus kilo dėl šio tokio nesusipratimo ar net nedidelės provokacijos. Interneto portale *www.atgimimas.lt* (Lašienė 2009₁) buvo paskelbtas neilgas – vienuolikos klausimų ir atsakymų – Neringos Lašienės interviu su Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininke Irena Smetoniene „Kur geria veršiai medų“. Jo žurnalistinė įžanga buvo tokia:

Apie tai, kad jaunimas nori taisyklingos kalbos, kokios kalbos naujovės sklando internete bei asmenvardžių rašyboje, su Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininke Irena Smetoniene kalbasi Neringa Lašienė.

Kitas interneto portalas *www.delfi.lt* persikėlė tą straipsnį (Lašienė 2009₂), tačiau akcentus sudėliojo visai kitaip. Antraštė čia skelbė: „Kalbantiems netaisyklingai – baudos“, o žurnalistinė įžanga parašyta taip:

Kalbininkai Seimo prašo priimti įstatymą, kuris reikalautų, kad internete ir apskritai viešojoje erdvėje pasirodžiusi informacija būtų lietuviška ir taisyklinga. Už taisyklių nepaisymą grėstų Administracinės teisės pažeidimų kodekse numatomos baudos. Apie tekstus internete, jaunimo tariamai nekenčiamą lietuvių kalbą, užsieniečių ir tautinių mažumų vardų rašymą – pokalbis su Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininke Irena Smetoniene.

Pačiame interviu fragmentiškai minima nemažai su kalbos tvarkyba ir konkrečiais kalbos reiškiniais susijusių dalykų. Pavyzdžiui, užsiminta apie kitų tautų asmenų pavardžių rašymą, kai kurių dalykų dėstymą užsienio kalbomis, nelietuviškus Lietuvos ir užsienio įmonių pavadinimus – svetimkalbiai užrašai esantys „grynai verslo politikos pasekmė“. Keliamos problemos, svarbios tokioms lietuvių kalbos vartojimo ir priežiūros sritims: lietuvių kalbos mokymui bendrojo lavinimo mokyklose, žiniasklaidai ir viešajai informacijai, grožinei literatūrai ir teatrui kaip bendrinės kalbos mokymosi šaltiniams. Atskirai kalbėta apie internetinę žiniasklaidą:

Bėda ta, kad 1995 metų įstatyme apie internetinę žiniasklaidą dar nekalbėta, o gudrūs leidėjai ir klausia: „Kur parašyta įstatyme?“ Dėl to ketiname prašyti naujos redakcijos Kalbos įstatymo, kuris jau yra registruotas, ir tikimės, kad bus priimtas šios kadencijos Seime. Ten yra įrašyta, kad apskritai bet kur viešojoje erdvėje pasirodžiusi informacija turi būti lietuviška ir taisyklinga. Šalia naujos to įstatymo redakcijos bus pataisų Administracinės teisės pažeidimų kodekse.

Tad diskusija *www.delfi.lt* portale ir kilo iš esmės dėl to, kiek galima teisiškai kištis į interneto kalbą ir apskritai į kalbos vartoseną. Frazė „internetė ir apskritai viešojoje erdvėje pasirodžiusi informacija“ interviu nebuvo plačiau paaiškinta, tik padaryta išlyga komentarams. Į klausimą, kaip reguliuoti komentarų kalbą, I. Smetonienė atsakė: „Komentarų nereguliuosi, tai yra asmeninė sritis“. Vis dėlto iš pačių šio interviu komentarų matyti, kad nemažai skaitytojų suprato, jog „kėsinamasi“ į jų pačių internete (įskaitant komentarus) vartojamą kalbą. Taigi diskusijoje atsiskleidė ir komentuotojų požiūris į tai, kas būtų, jeigu įstatymais būtų reguliuojama jų laisvoji viešoji kalba¹. Dėl to ši diskusija teikia duomenų, kaip internetinė visuomenė

¹ Dėl sąvokos *laisvoji viešoji kalba* žr. Miliūnaitė 2009: 38–44.

žiūri į aktyvią lietuvių kalbos politiką, kai ieškoma teisinių priemonių viešosios kalbos taisyklingumui reguliuoti.

Nors diskusijoje kartais nuklystama į kitas temas ar imama prikaišioti vien kitiems dėl šalutinių dalykų, jos esmę galima suformuluoti kaip mėginimą atsakyti į klausimą: **ar reikia įstatymais siekti, kad interneto erdvėje funkcionuojanti kalba būtų taisyklinga?** Išvestinis klausimas – kokias lietuvių kalbos vartojimo sritis toks įstatymas apskritai turėtų apimti, o kokios sritys turėtų būti prižiūrimos kitais būdais arba iš viso neprižiūrimos.

3. DUOMENŲ POBŪDIS IR TYRIMO UŽDAVINIAI

Siekiant ištirti, koks interneto komentuotojų požiūris į kalbos reguliavimą, straipsnyje keliami tokie uždaviniai:

- nustatyti, kokioms prižiūrėtinoms kalbos vartojimo sritims komentuotojai teikia pirmenybę;
- išsiaiškinti, kaip komentuotojai suvokia viešosios ir privačiosios kalbos skirtumus;
- nustatyti, ar dabartinė kalbos politika dėl kalbos priežiūros, komentuotojų akimis, atitinka visuomenės lūkesčius.

Nagrinėjamoji diskusija internete vyko 2009 m. balandžio 4–6 dienomis. Jos pabaigoje buvo fiksuoti 1288 komentarai, bet vėliau, matyt, pačios redakcijos kai kurie pašalinti kaip įžeidūs ir palikti visiems matomi 1258 komentarai. Iš jų kaip informatyvių tyrimui buvo atrinkta 270 komentarų ir perkelta į kompiuterinės *Excelio* programos lentelę, kad būtų galima atskirai išskirti kiekvieno komentaro tekste minimas kalbos vartojimo sritis ir komentuotojų požiūrį į jų priežiūrą, o duomenis tirti naudojant šios programos filtrus.

4. VIEŠOSIOS LIETUVIŲ KALBOS VARTOJIMO SRITYS IR JŲ PRIEŽIŪRA

Valstybės mastu prižiūrimos ir – pabrėžtina – viešai vartojamos sakininės ir ypač rašytinės lietuvių kalbos sritys paprastai nurodomos šios (turint galvoje, kad bendrinės kalbos vaidmuo, taigi ir priežiūra, einant sąrašų žemyn, silpnėja; plačiau žr. Miliūnaitė 2009: 29–30):

- valstybės valdymas ir administraciniai santykiai,
- švietimo ir mokslo sistema (mokykla ir mokomoji literatūra, mokslo kalba ir kt.),
- žiniasklaida ir viešoji informacija,
- kultūra (grožinė literatūra, teatras ir kt.),
- verslas, pramogos ir kt.

Valstybinės kalbos įstatyme², kuris „nustato valstybinės kalbos vartojimą viešajame Lietuvos gyvenime, valstybinės kalbos apsaugą, kontrolę ir atsakomybę už Valstybinės kalbos įstatymo pažeidimus“, kalbama ir apie valstybinės kalbos vartojimo bei priežiūros sritis, ir apie kai kuriuos subjektus kaip valstybinės kalbos vartotojus. Iš esmės Valstybinės kalbos įstatymas ir apima minėtasias prižiūrėtinas kalbos vartojimo sritis. Smulkiau šios sritys apibūdintos Valstybinės kalbos inspekcijos nuostatuose³.

5. KALBOS VARTOJIMO SRIČIŲ IR JŲ PRIEŽIŪROS SAMPRATA INTERNETO KOMENTARUOSE

Internetu paskelbtame interviu kalbos priežiūros sritys, kad ir fragmentiškai, paminėtos beveik visos: švietimo ir mokslo sistema, žiniasklaida (įskaitant internetinę), kultūra (grožinė literatūra, teatras ir kt.), verslas; kartą užsiminta ir apie administracinę kalbą. Į kai ką reaguojama tiriamuosiuose komentaruose, tačiau keliama ir naujų minčių. Be to, komentuatoriai gina savo kaip kalbos vartotojų interesus, o šie ne visada sutampa su valstybės interesus ginančių institucijų pozicija.

5.1. Bendrosios komentuatorių nuostatos dėl kalbos priežiūros politikos

Minėtos diskusijos komentaruose, kaip ir daugelyje kitų kalbinių interneto diskusijų, žmonės reiškia **požiūrį į kalbą, jos būklę, į kalbininkų darbą ir kalbos priežiūros politiką**. Ryškios dvi priešingos nuomonės:

² Priimtas 1995 m. sausio 31 d. – Žin., 1995, Nr. 15–344.

³ Žin., 2002, Nr. 17–670.

1) į kalbos raidą apskritai nereikia kištis, ji turi plėtotis savaime, o vienintelis kalbos tinkamumo kriterijus – svarbu, kad būtų galima susikalbėti⁴:

Nesveikas dėmesys kalbai reiškia tik jos netvirtumą, silpnumą. „Stipri“, sveika kalba egzistuoja ir be išorinės įtakos, dirbtinių nuostatų ir reglamentavimo. Šiaip įdomu, ar kitur yra tokio marazmo dėl klaidų, vartojimo reglamentacijos, ar čia grynai mūsų sumanymas?

Kalba turi tobulėti pati, vystytis. O čia dirbtinai bando valdyti kalbą ir spręsti, ką daryt, kaip kalbėti. Nesąmonė kažkokia.

Leiskite kalbėti laisvai. Kaip užknisa tie kalbininkai. Kalba ir yra toks unikalus reiškinys, kuris pats keičiasi ir deformuojasi, prisitaikydamas prie aplinkybių ir laikotarpio. Kažkaip viduramžiais nebuvo jokių reguliavimų, tačiau žmonės puikiausiai susikalbėdavo. O dabar kas? Ne taip pasakei; tokio žodžio nėra; sakiau tau – vielabraukis...

Kalbam, kaip kam patogiau, ar kaimietišškai, ar lauko, kiemo kieta kalba, koks skirtumas, jeigu mes vienas kitą suprantam.

2) pripažįstama, kad kalbą reikia prižiūrėti:

Lietuvių kalba, jei nieko nedarysi, išsigims. Kaip dūmas. Aišku, ji keičiasi kažkiek natūraliuoju būdu, bet tai nieko bendra neturi su jos darkymu. Pažiūrėkit, kaip savo kalbą saugo, tarkim, prancūzai.

Seniai reikėjo! Jau baigiam suanglėt! Sovietmetis nesugebėjo mūsų surusint, nes mokyklose lietuvių kalbos ir literatūros mokė nepaprastai geri, talentingi, reiklūs mokytojai. „Griebė“ kaip reikalas! Jaunuomenė dabar neraštinga. Tenka apgailaut...

Baudomis, žinoma, nieko nelaimėsi, kaip ir draudimais. Lietuvos piliečiai nesuvokia, kad darydami savo kalbą, jie rodo savo išsilavinimo lygį, socialinį ir neretai profesinį statusą, kenkia patys sau. Reikia kelti kalbos prestižą apskritai. Susidaro įspūdis, jog gyvename tikrų nepraustaburnių šalyje – gėda...

Nemažai komentuotojų klysta (greičiausiai prie to prisideda ir klaidinantis straipsnio pavadinimas), manydami, kad interviu minimas įstatymas turėtų galioti ir privačiajai kalbai. Todėl suprantama, kad kyla pasipiktinimas tokia „kalbos politika“:

⁴ Cituojamuose komentaruose ištaisytos tik rašybos ir kai kurios skrybybos klaidos; kitkas palikta kaip internete, išskyrus vieną visiškai autentišką komentarą (p. 157), atskleidžiantį rašybos be lietuviškų ženklų ypatumus.

Kalbėti ir rašyti reiktų lietuviškai ir taisyklingai, tačiau bausti už tai, kad nemoki ar nesugebi to padaryti, čia tai jau absurdas. Pusė žmonių nemoka taisyklingos kalbos. Juokingiausia tai net žiūrėt, kai du lituanistai nesutaria dėl klaidų. Abu skirtingai sugeba nustatyti tekste klaidas.

Iš šito išplaukia, kad žmonės, kurie mokosi lietuvių kalbos, yra užsieniečiai, turi sveikatos sutrikimų, kurie neleidžia jiems kalbėti ar rašyti taisyklingai lietuvių kalba ar apskritai yra silpnesnių sugebėjimų, geriau jau nebandytų rodyti savo lietuvių kalbos sugebėjimų.

Pavienis mėginimas įžvelgti pačiame straipsnyje esant prieštaravimų diskusijos eigos nepaveikia:

Tai už ką bausmė – už netaisyklingą rašybą ar už kalbą? Pagal straipsnio pavadinimą – už kalbą. Bet rašinys – daugiausia apie klaidas rašytuose straipsniuose. O beraščiai ar nekantrūs perskaitę tik pavadinimą, labai triukšmauja. Žurnalistės ne-profesionalumas.

Vis dėlto dalis komentuotojų jaučia, kad kalbos priežiūra tam tikrais atvejais – *privatu–vieša, laisva–oficialu* – turi skirtis:

Jei pradėsi bausti žmones už tai, kad jie vartoja lietuvių kalbą, tai tik priversi juos nekęsti lietuvių kalbos. Neformali kalba ir liks neformali. Žargonai ir naujadarai vis tiek ateis į lietuvių kalbą, nes gyva kalba kaip ir žmogus evoliucionuoja (kinta).

Na taip, dar pradėkite kiekvieną asmeninę žinutę tikrinti – čia mano teisių suvaržymas. Teisingos lietuviškos kalbos reikalavimas įmonių pavadinimuose tai visiškai absurdas. Tokie reikalavimai turėtų būti taikomi tik valstybinėms įstaigoms, žiniasklaidai ir ugdymui, ir niekam daugiau.

Manau, šnekamosios kalbos nederėtų liesti, nes ji yra kalbos evoliucionavimo pagrindas, nes kalba nestovi vietoj.

Supratingesni komentuotojai mėgina paaiškinti, kad į privačiąją kalbą (kuri suprantama nevienodai) iš viso neturi būti kišamasi iš išorės:

Atskirk neformalų bendravimą nuo formalaus. Juk neformaliame bendravime nedraudžiamos nei tarmės, nei žargonai, nei galų gale puskalbė. Kalbama apie formalų bendravimą. Keista, kad mūsųose tiek daug žmonių, kurie perskaito straipsnį ir net nesuvokia, kas jame parašyta, bet skuba rašyti komentarą.

Kalba yra skirstoma į formalaus ir neformalaus bendravimo. Internetinė kalba priskiriama neformalaus bendravimo, o va, politikų kalbos per radiją, TV – formalus, ir privalu kalbėti bendrine lietuvių kalba.

Su krautuvininkėmis ar turgaus bobomis gali kalbėt kaip nori, bet per radiją nekalbėk kaip turguj. Ir niekas tau baudų neskirs.

Ypač nemaža komentarų, kuriuose griežtai pareiškiama, kad kalba – kiekvieno žmogaus asmeninis reikalas: „kaip norėsiu, taip ir kalbėsiu“, ir niekas neturintis teisės nurodinėti, kaip kalbėti, o juo labiau bausti už klaidas:

Šiaip Konstitucija leidžia kalbėti ir rašyti, kaip aš noriu, kol aš ne valstybės tarnyboj, todėl išgraužkit, kaip noriu, taip ir rašau, taip ir kalbu.

Banarų respublika... Kaip aš noriu, taip rašau ir kaip noriu, taip kalbu. Jei mane visi supranta, kodėl turiu išradinėti dviratį?

Mano kalba ir mano reikalas. Kol kas tai tik durniuoja kalbininkai iš neturėjimo ką veikti – savo egzistavimą reikia pateisinti.

Aš gimiau šitoje planetoje ir man nesvarbu, kokia kalba kalbėti ir kur gyventi!!!

Tuose komentaruose, kurių autoriai linkę pripažinti, kad kalbos priežiūra reikalinga, bendroji tos priežiūros kryptis kartais suprantama kaip būtinumas paprastinti pačią kalbos sistemą, kalbos taisykles:

Šiuolaikiniu laiku, kada yra labai daug informacijos, kalba turi būti supaprastinta tam, kad perduoti informaciją, o ne kalbos grožį! Nereikia inžinieriui, programuotojui literatūrinės kalbos! Tai turi likti savanoriška! Kas nori gilintis ir žinoti – tam pagarba, bet verstis visus – tai kvaila!

O mes laimingi laikomės už savo senienų, neva a, e, ū, u inspiruoja mūsų tautiškumą ir tautinę savimonę, niekam neužtenka drąsos užsiminti apie šitų nesamonių supaprastinimo arba eliminavimo galimybę.

as manau, kad visas nosines ir pausksiukus reiketu naikinti ir visas rasyba (ypac kirčiavima) modernizoti! Niekada internete nerasiau su pauksciukais ir nosinem ir nikes neprivers to daryti! Esme suprantama ir taskas! O kam reikia grožio ir meno – skaitykit Maironi!

Reiškiant nuomonę dėl kalbos priežiūros politikos, komentaruose ryškus ir jau aiškiu nuomones veikiančiu stereotipu tapęs (plg. Miliūnaitė 2006: 70–72) kalbininkų, kaip kuriančių nevykusius naujadarus, įvaizdis:

Gaila, kad kalbininkai nesugeba normaliai sudaryt naujų žodžių... Ką padarysi. Keisti žmonės...

Kalbininkai – tai neturinčių ką veikti žmonių gauja – sutinku, kad kai kurie jų pataisymai buvo būtini, tačiau kokį kiekį nesamonių jie prigamina savo posėdžiuose? Juokas ima vien išgirdus – pasityčiojimas iš žodžių.

Kai padarysit normalią lietuvių kalbą be žodžių kaip lustas, vaizduoklis, operatyvioji atmintis ir kitos nesąmonės, galėsit apie kažkokį įstatymą mąstyti... O dabar kol lietuvių kalba grynas grybų karas, tai galvokit žodelius, kurie niekam nelimpa, ir sėdėkit ramiai.

Priešingai, siūlau atimti iš VLKK visas privilegijas, tiesiogines ir netiesiogines, atidžiai peržiūrėjus esamą situaciją. Tegul dirba žinodami, kad primesti visuomenei nieko nepavyks, o bus priimama tik savaime ir tik tai, kas patrauklu savo kokybe („gera prekė pati save giria“). Gal tik tada, pavyzdžiui, ir pradės kepti žmoniškus, daugumai priimtinus naujadarus?

Svarstomas ir **valstybinės kalbos santykis su kitomis kalbomis**. Komentaruose esama pastabų, kad reikėtų griežčiau kontroliuoti, kur viešai nevartojama valstybinė kalba – pavyzdžiui, Vilniuje ir Vilniaus krašte.

Visiškai pritariu komisijai. Gal pagaliau pavyks priverti uodegą Vilnijos slavam, kurie apskritai ignoroja tiek lietuvių kalbą, tiek pačią Lietuvą.

Iki šiolei ne visi vadovai moka lietuviškai, o pragyveno jie Lietuvoje ne vienerius metus ir ne vieną dešimtmetį. O tokių vadovų pavaldiniai nekalba lietuviškai tuo labiau. Kas jie: bukapročiai ar Lietuvos valstybės priešai? Apsilankykit „Lietuvos geležinkelio-se“, Visagino parduotuvėse, „Mažeikių naftoje“, Klaipėdos įmonėse. Gerbiu Latvijos Valstybinės kalbos inspekciją. Ten tikrai imtasi priemonių – nori dirbti, kalbėk valstybine kalba. O kodėl mes leidžiam tyčiotis iš mūsų valstybės ir kalbos?

Tačiau, priėmus nagrinėjamame interviu minimą įstatymą dėl kalbėjimo klaidų, kai kurių komentuotojų, kurie neskyrė viešosios vartosenos nuo privačiosios, manymu, kitataučiai nukentėtų:

Automatiškai kitataučiams neleistumėme kalbėti su akcentu, neva jie bjaurioja mūsų kalbą.

Kadangi Lietuvoje tarminė vartoseną dar nėra pasitraukusi nei iš privačiųjų sričių, nei kai kuriais atvejais nėra visiškai išstumta iš viešosios ir net oficialiosios vartosenos⁵, komentaruose (turint galvoje kalbos priežiūrą) taip pat aiškinamasi dėl **bendrinės kalbos ir tarmių santykio** ir nerimaujama, kad viešai nebus galima bendrauti tarmiškai:

⁵ Pavyzdžiui, 2007 m. Skuodo savivaldybės taryba nutarė, kad oficiali posėdžių kalba bus žemaičių tarmė (žr. <http://www.lrytas.lt/-/11831226281183066678-skuodo-savivaldybe-C4%97-pos-C4%97d-C5%BEiaus-C5%BEemaiti-C5%A1kai.htm>).

Jau nebėra kas veikti, tai reikia žmones bausti už kalbą. Sušnekės žmogus žemaitiškai, aukštaitiškai ar dzūkaiškai – keli šimtai litų baudos. O kodėl tik suvalkiečių tarmė taisyklinga?

Žemaičių ir aukštaičių tarmės vartotinos šnekamojoje kalboje, bet viešajame gyvenime vartojama (ir turi būti vartojama) bendrinė lietuvių kalba.

KAIP AŠ MOKU, TAIP IR ŠOKU, TAI KĄ DABAR – VISUS ŽEMAIČIUS, DŽUKUS, SUVALKUS SKALPUOSIM?

Oh bepročiai, ką man daryt, jei aš kalbu tik žematiška?

Aš jūsų kalbos sunkia beišmoksiu, bet pabandykit mune nubausti.

Tad galima sakyti, kad nemažai komentuotojų, nors ir pritardami kalbos priežiūrai iš esmės, mato grėsmę, kad įstatymais gali būti reguliuojama ir privati jų kalba. Apie pačių komentarų kalbą – ar reikia ją kontroliuoti – diskutuojama ir konkrečiau (žr. 5.2.2).

5.2. Vartojimo sritys

Komentaruose minimų kalbos vartojimo sričių kiekybinį santykį daugiausia lėmė minėta interviu įžanga, kur pabrėžiama, kad reikia prižiūrėti interneto kalbą, tad daugiausia apie interneto kontrolę ir diskutuojama. Be to, diskusijoje kalbama ir apie kitas, interviu neminėtas, kalbos vartojimo sritis.

5.2.1. Žiniasklaida

Apskritai žiniasklaidą kaip prižiūrėtiną kalbos vartojimo sritį mini vos vienas kitas komentuotojas, bet atskiroms jos apraiškoms skiriama ypač daug dėmesio. Komentaruose kelis kartus nurodoma, kad kalbos kontrolės reikia rašytinei žiniasklaidai (spaudai, ypač laikraščiams). Daugiausia diskutuojama dėl radijo ir televizijos kalbos ir kone visuotinai pripažįstama, kad šios srities kontrolė būtina, o šiuo metu ji esanti nepakankama:

Suprantama, kad dirbantiems radijuje, TV eteryje kalbėti taisyklingai BŪTINA.

Neprasta ta mūsų žiniasklaidos kalba, neprasta. Rytais visada klausausi Šalkausko spaudos apžvalgą per LTV. Puiki kalba, puiki tartis.

Dėl Šalkausko sutinku, klausausi ir aš. Tartis nebloga, bet jam lengva, nes skaito. Įdomumas prasideda, kai žurnalistai pradeda kalbėti „laisvai“. O fiesta prasideda vakarais per visas televizijas. Ypatingai visokie žaidimai, vedami „gryna bendrine lietuvių kalba“:))

Vienintelė tikra lietuviybės skleidėja Lietuvoje – tai LRT televizija. Visos kitos yra didžiausios kalbos darytojos. Kokį pavyzdį jos rodo Lietuvos vaikams?

[...] du dalykus tai reikia bausti labai didelėmis baudomis. Viena, televizijos laidų kalbos iškraipymus, pvz., „Dviračio žinių“ pelių kalba yra nedovanotina. Taip pat ir kitų kanalų laidos, kur kalba specialiai iškraipoma. Taip elgtis gali tik visiškai tamsuoliai ir tai niekuo nepateisinama.

Minimi kai kurių populiarių laidų vedėjai kaip nemokantys taisyklingai tarti ir kirčiuoti, taip pat vedėja, „studijavusi užsienyje ir dėl to kalbanti su akcentu“. Bene daugiausia komentuotojų pasipiktinimo sukėlė vienos buvusios televizijos pramoginės laidos „Kakadu“ vedėja užsienietė, vos pradėdanti pramokti lietuviškai:

Koks internetas? Užtenka pasižiūrėt, kaip kalbama ne kažkokioje vietinėje, o RES-PUBLIKINĖJE televizijoje LNK. BEERNYN „lietuviška“ kalba – KAS TAI, JEI NE TYČIOJIMAS IŠ LIETUVIŲ KALBOS? Ar laida „Kakadu“ BUVO NUBAUSTA?

Labai gerai, pagaliau gal bus uždrausta visokio plauko pasauliniams perėjūnams (pvz., Bernin) tyčiotis iš mūsų kalbos per televizijų laidas, o tai baisu klausytis, kaip mūsų gimtoji lietuvių kalba per televizijos ekranus modifikuojasi į „paukščių“ kalbą.

Dar viena sakytinės žiniasklaidos kalbos bėda, kurią iškelia nemažai komentuotojų ir mano, kad tai turi būti kontroliuojama, – keiksmazodžiai ir vulgarybės:

KADA IŠNYKS VULGARŪS ŽODŽIAI IŠ ĮVAIRIŲ TV KANALŲ? AR DAR LIKUSI KOKIA NORS CENZŪRA?

Anksčiau buvo kalinių žargonas, o dabar ir televizijos.

Pilasi per televizijos kanalus tokie rusizmai, kurių nebuvo net sovietmečiu – „koroče“, „otkatas“ ir begalės kitų, jos pasigardžiuojamai tariamos net žinomų aktorų, kitų gerai žinomų žmonių lūpomis!

Ypač komentuotojus piktina įvairiais sakytinės žiniasklaidos kanalais skleidžiama netaisyklinga konstrukcija *du tūkstantis*:

Tik išmokinkit visus nesakyti „du tūkstantis“, pradedant nuo Seimo, radijo ir televizijos.

Bausti būtina: [...] bet kuriam televizijos ar radijo laidos dalyviui, kuris kalbėdamas sako „du tūkstantis“, skirti mažiausiai šimto litų baudą.

5.2.2. Internetas

Nemažai komentuotojų pritaria, kad interneto portalų (t. y. iš esmės internetinės žiniasklaidos) kalbą reikia prižiūrėti:

Labai teisingai kalbininkai Seimo prašo priimti įstatymą, kuris reikalautų, kad internete ir apskritai viešojoje erdvėje pasirodžiusi informacija būtų lietuviška ir taisyklinga.

Interneto portalų kalbą būtinai reikia kontroliuoti, jau vien delfyje sunku rasti straipsnį be elementarių klaidų. Gal viena kita baudikė išmokys žurnalistus rašyti atidžiau.

Labai teisingai. Seniai laikas. Kodėl laikraščiai ir žurnalai yra kalbininkų kontroliuojami, o interneto portalai – ne. Visi veikti rinkoje turi pariteto pagrindais. Šiaip portalai į kalbą nekreipia jokio dėmesio, rašo, kaip išeina ir kaip papuola.

Mėginama atskirti, kur internete viešoji, kur privačioji vartoseną:

Elektroninio diskurso kalba yra atskira kalbos atmaina, kuriai būdingi tiek rašomosios, tiek ir sakytinės kalbos elementai. Taip teigia didžioji dalis žymių užsienio kalbininkų. Internetas yra unikalus kalbinės raidos atžvilgiu, šio diskurso kalbą reikėtų reglamentuoti remiantis šios atmainos vartojimo taisyklėmis.

Manau, kalbama ne apie blogus⁶, o apie žiniasklaidą. Nepanašu, kad kas nors ketintų vaikytis kiekvieną, vietoj žodžio „šiandien“ parašiusį „snd“. Blogai, kaip ir komentarai, – „asmeninė sfera“.

P.S. Pats internetas savaime gal ir nėra kieno nuosavybė, tačiau konkretūs puslapiai YRA, vadinasi, yra ir kam būti atsakingam.

Žmonėms ypač akis bado įvairios neraštingumo apraiškos internete, ir čia jie mato pirmiausius žingsnius, nuo kurių reikėtų pradėti interneto kalbos kontrolę:

Gal galėtų pradėti nuo delfio, nes elementarios rašybos klaidos ir visiškai nepagarba lietuvių kalbai – tonomis???

Delfis bankrutuos... čia juk pusė žurnalistų čia yra neraštingi, į valias prisižiūrėjau „lysti“, „grizo“. Gėda man dėl jų.

Pilna žiniasklaida elementarių gramatinių klaidų, o internetinės svetainės net valstybinės „blizga“ gramatinėms klaidoms nusagstytos. Gėda ir tiek, verčiau nesvaikite apie žmonių raštingumą. Ypač kai perskaitai: kudykis, mergyna, stebūkiai, pazystamas, siūsti – tik bėk ir rėk, už galvos susiėmęs.

⁶ Turimi galvoje interneto dienoraščiai – tinklaraščiai.

Mokykloje moko idiotiškas interpretacijas rašyti, užuot išmokę be gramatinių klaidų rašyti lietuviškai.

Esama ir abejojančių, ar interneto erdvės kalbą iš viso įmanoma kontroliuoti:

Bandyti ką nors suvaldyti interneto erdvėje yra tolygu kovai su vėjo malūnais. Gal dabar dar komentarus Delfyje redaktoriai turės redaguoti? O ką dar kalbėti apie tūkstančius individualių puslapių? Kas čia viską sužiūrės ir ką realiai galės padaryti tam, kuris padarė klaidų? Gal parašiusįjį su klaida sodins į kaliūzę ir privers mokėti baudas?

Negi dabar rašydami blogą ar dėdami informaciją į kokį puslapį ar viešai prieminamą serverį žmonės turės galvoti, kaip administracinės nuobaudos negauti.

Dar kitiems komentuotojams atrodo, kad bet kokia interneto kalbos kontrolė būtų žmogaus laisvių slopinimas:

Na čia tai jau būtų viršūnė. Aš esu pripratusi rašyti lietuviškomis raidėmis, taisyklingai dėlioti kablelius. Tačiau negali žmonių priversti idealiai mokėti kalbos. Jei nemoka, tai jiems geriau nė nebandyti? Kvailiau nelabai ir sugalvosi, man atrodo... Juk tai žmogaus laisvių pažeidimas.

INTERNETAS NĖRA kieno nors nuosavybė ir neturi teritorijos, nepriklausomas klanui ar dar kokiai korupcinei veikla užsiimančiai monopolijai, todėl tokie „įstatymai“ yra prieš žmonių laisvę bendrauti. Tokiais metodais bandoma užkimšti žmonėms „burną“ elektroninėje erdvėje – t. y. internete.

Internetinėj erdvėj galioja tam tikras slengas, kuris turi likti, kaip ir visam pasauliui...

Atskirai diskutuojama ir dėl pačių **komentarų kalbos**: ar galima į juos kam nors kištis? Vieni mano, kad komentarai – visiškai asmeninis reikalas, kur nebūtina paisyti kitų žmonių interesų ir taikytis prie bendrųjų normų:

Normalus komentavimas turi būt laisvas kaip oras, nes žmogus atsisėdęs turi atsipalaiduoti ir rašyti laisvai, gali būt su visokiais prikoliais, aišku, tik be keiksmažodžių. Nes daugeliui čia asocijuojasi su laisvalaikio praleidimu.

Prisimenami ir lietuviškai komentarus rašantys kitakalbiai:

Tai dabar rusakalbiai žmonės, kurie moka lietuviškai šnekėti, bet nemoka taisyklingai rašyti, taip išeina, neturės teisės rašyti komentaro internete, idant negautų baudos už blogai išdėstytą sakinį..... Nu viršūnė... jau kvailiau negali užsimanyt.....

Na dar šnekėt uždrauskit. Kai neturi darbo, tai prisigalvoja. O kaip Vilniaus rusai gali taisyklingai rašyti lietuviškai? Nejuokinkit.

Kiti supranta, kad komentarai priklauso viešajai, o ne privačiajai sričiai:

Teisėtas, jei ir vėluojantis, prašymas! Būtų puiku, jeigu jis virstų įstatymu. Interneto erdves pastoviai teršia (galbūt ir tyčia) mažaraštiški komentarai, ir jei netyčia tarp daugybės komentatorių atsiranda normaliai lietuviškai rašantis pašnekovas, reikia daug pastangų ir laiko, norint su juo palaikyti diskusiją, nes pameti jį iš akiračio per kalnus tuščiažodžiavimo, sklindančio iš nepaustaburnių tautinės kalbos iškraipytųjų. Seimo supratingumas – visa viltis lietuvių kalbos palaikymui bei išlikimui internetinėje erdvėje!

Pritariu, kad lietuvių kalba būtų taisyklinga, be gramatinių klaidų, su visomis nosinėmis, taškeliais ir „varnelėmis“. Tiesiog nemalonu akiai, kai matai baisiai išdarytą lietuvių kalbą, ypač komentaruose.

Nuomonių įvairovė čia atsiranda daugiausia dėl to, kad apskritai sunku tiksliai apibūdinti komentarų žanrą skalėje *privatu–vieša*. Neabejotina, kad tai viešai vartojama kalba, įrašai matomi visiems, tačiau jie yra anonimiški ir bendraujama panašiai taip, kaip gatvėje ar turguje. Todėl čia svarbus ir kitas lygmuo *laisva–oficialu*. Komentarų terpę galima laikyti viešąja laisvąja vartosena, kur adresatų daug ir jie neapibrėžti, tad savaime atsiranda reikalas daugiau ar mažiau laikytis visuotinai priimtų normų. Kartu kiekvienas žmogus gali išlaikyti savo individualumą, ir tik nuo jo paties vidinės kultūros ir išsilavinimo priklauso, kokia bus pasirinkta kalbos forma ir kalbėjimo būdas, taikymasis prie pašnekovų, pagarba jiems arba viso to nepaisymas. Kai kurie komentuotojai apgailestauja, kad „nėra tos gražios ir reikalingos sampratos, kad visur reikia rašyti taisyklingai“, ir mano, kad tokią sampratą reikia ugdyti, bet ne bandomis:

Komentaruose geriausiai rašyt kuo taisyklingiausia kalba, nes čia, manau, bendravimas vyksta tarp visų, o ne tarp draugų. O už tokias nežymias klaidas nematau, kad reiktų kada baust, žmogui gal taip išėjo.

Bendravimas internetu ar viešumoje neturi tapti kažkuo panašiu į egzamino interpretacijos rašymą, už kurio neišlaikymą tau skiria baudą.

Kieme tarp savos chebros gali ir bazaro nevaldyt, matintis, bet komentaruose reikia žiūrėt, kad ne tarp savų randies.

Nemažai komentuotojų nepakantūs kai kurių komentarų autorių dorkomai rašybai⁷:

Manau, kad reiktų uždrausti komentatoriams rašyti nelietuvišku raidynu. Tiesiog blokuoti, nes protu nesuvokiama, kaip dar labiau galima bjaurėti lietuvių kalbą.

Ypač nerimaujama dėl plintančios jaunimo beraštystės. Dažnai minimas jaunimo mėgstamas *www.one.lt* portalas ir jo forumai:

Aš už tai, kad baustų tuos „ounininkus“ ir panašius, kurie specialiai iškraipo lietuvių kalbą. O kai kurie vaikai jau ir patys nebežino kaip rašyti, pvz., „šiaip“. Daugelis tvirtai įsitikinę, kad turi būti „šeip“. Kiti vietoj „tai“ rašo „taj“. Atrodo, elementarūs žodžiai, bet dabartiniai paaugliai nebemoka ir jų parašyti be klaidų.

Pati internetinė bendruomenė šiek tiek reguliuoja rašysenos normas: netrūksta (ir ne tik šioje diskusijoje) kandžių replikų rašantiems be lietuviškų raidžių. Kaip išeitį, kuri tramdytų neraštingus komentuotojus, siūloma sukurti specialią kompiuterinę programą, kuri nepraleistų į viešumą netaisyklingų įrašų:

Sukurti tokią programą, kuri blokuotų rašančius ne lietuvišku raidynu. Kokia čia rašyba be nosinių, be š, ž, be ū? Tai lietuvių kalbos specifika ir būkim mieli laikytis.

Kadangi daug jų skaitau, pastebėjau keistą kitimą savo rašymo automatikoje. Esmė tame, kad jaunimas rašo klaidiai (ši žodį jie, pavyzdžiui, parašytų klaikei). Ir dėl to nori nenori išsimuši iš vėžių. Kaip programuotojas pasiūlyčiau kiekvieną komentarą prafiltruoti per kokią nors klaidų taisymo programą. Tai padėtų negadinti savo įpročių gerai rašantiems bei padėtų išmokti gerai rašyti klaidiai rašantiems. Griežtai reikia su jais :)

Tokiai programai pritariantčių atsirado ne vienas: tai esą „būtų pirmas žingsnis internete taisyklingos kalbos link“.

Kaltinami neraštingumu komentuotojai teisinasi techniniais kompiuterių ir mobiliųjų telefonų (kuriais taip pat galima rašyti internete) trūkumais, ypač užsienyje:

Bet tuomet komentarų negalės rašyti tūkstančiai užsienyje gyvenančių lietuvių, kurie galbūt su tautiečiais susisiekinėja per interneto kavines, kur lietuvių kalbos

⁷ Vieno tyrimo, atlikto 2007 m. pabaigoje, duomenimis, *www.delfi.lt* portalo komentuotojai tik 40 proc. autorių rašė su lietuviškomis raidėmis, o to paties portalo latviškame variante su visais diakritiniais ženklais rašė 78 proc. latvių, estiškame – 98 proc. estų (Grigas, Pedzevičienė 2008: 15).

tau niekas neleis pasirinkti. Paprašytum tu kur nors Vokietijoje, Prancūzijoje ir panašiai, kad pajungtų tau lietuvių kalbą.

Rašybą labai gadina sms rašymas mobiliaisiais telefonais. Atsiranda daug trumpinių, o galiausiai kitaip jau ir neberašome.

Informacinių technologijų specialistai teigia, kad techninių kliūčių rašyti su visais lietuviškais ženklais jau kaip ir nelikę (žr. Grigas 2007: 2–8); išeičių galima rasti net ir būnant užsienyje ir neturint klaviatūros su lietuviškomis raidėmis.

Beje, to paties naujienų portalo *www.delfi.lt* administracija 2009 m. pradžioje rado būdą komentuotojams priminti, kad rašytina lietuviškais ženklais (žr. paveikslėlį). Tik sunku pasakyti, kiek to užrašo paisoma, koks jo poveikis, nes „šveplų“ įrašų iki šiol netrūksta.

Interneto naujienų portalo *www.delfi.lt* komentarų langelis

STRAIPSNIŲ KOMENTARAI

Vardas

El. paštas

Komentaras

Tinka

Skaityti komentarus (20)

Taisyklės ir atsakomybė

Tiesa, esama ir kvailo ar net piktybiško užsispyrimo. Kai kurie mėgina aiškinti, kaip išvengti kalbos kontrolės:

Dabar telieka perkelti puslapius į užsienio serverius ir gali kalbos gestapui rodyti didelę špygą:)))

Talpink puslapį JAV ar bet kurioje senoje EU šalyje ir būk tikras, kad panašių idiotiškų įstatymų ten nebus. Tiesiog ten tokių pokštų niekas nesupras. Pabandyk UK uždrausti iškabas rašyti, pvz., keliomis kalbomis, tai jau kitą dieną prie parlamento šūkaus keli tūkstančiai arabų.

P.S. Beje aš, numanydamas, kad su mūsų asilais geriau nesusidėti, savo įmonės puslapį užsiregistravau ant savęs, o pats puslapis saugiai guli kažkur Oklahoma City.

Komentuotojai piktinasi ir keiksmazodžiais komentuose:

Komentarai primena užrašus ant sienų viešuosiuose tualetuose ar gatvėse.

Tegul kalba tarmiškai, kalba šveplai, bet lai nesikeikia. Kai keikiasi – darosi baisu. Neįmanoma su žmogumi net normaliai padiskutuoti ir pasikalbėti.

Būtinai turi būti filtruojami visi keiksmazodžiai internete!

Iš aptartų komentarų matyti, kad daugelis jų autorių nėra patenkinti esama lietuvių kalbos padėtimi internete ir supranta šioje terpėje funkcionuojant skirtingų žanrų kalbą, kurios priežiūrai turi būti ieškoma įvairių būdų.

5.2.3. Politikų ir kitų valdžios atstovų kalba

Nemažai komentuotojų mini viešąją politikų kalbą, kuri toli gražu nesanti pavyzdinga ir turinti būti labiau prižiūrima, nes politikai esą gerai matomi visuomenėje ir jų kalba daranti poveikį. Kai kuriems komentuotojams kluvo tuometinio Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus kalba; siūloma kalbos kontrolę pradėti nuo prezidento institucijos, taip pat manoma, kad Seimo nariams, kitiems valdžios atstovams nepakenktų kalbos pamokėlės:

Pradėti reikėtų ir nuo aukščiausių valstybės pareigūnų! Kol jie slebizavoja ruskai ar angelskai darydami kalbą, tol panašaus plauko įstatymai būtų niekiniai!

Vienas kriterijus mūsiškiams politikams turėtų būti kalbos kultūros egzaminas. Juk dabar tokį egzaminą laiko visi pedagogai, įgydami kvalifikacinį laipsnį. Dabar nėra didesnės gėdos klausantis mūsų politikų, atseit politikų, labiau tiktų kabutėse – „politikų“ kalbų. Tokių analfabetų reiktų paieškoti kituose sluoksniuose.

Be to, neišleistinas iš akių oficialiosios administracinės kalbos lygis:

Raštvedyba ir taisyklinga kalbėsena būtina susirašinėjimuose tarp įstaigų ir palaikant ryšius su kitomis valstybėmis.

5.2.4. Mokykla

Komentuotojai pabrėžia lietuvių kalbos mokymo svarbą – nuo to, ko vaikai išmoks mokykloje, priklauso lietuvių kalbos gyvavimas ateityje. Todėl siūloma pirmiausia ugdyti kultūringos kalbos poreikį ir taisyklingos kalbos vartojimo įgūdžius:

Pats metas mokyklose sustiprinti lietuvių kalbą, kol dar visai nevėlu, nes bus šakės su rašyba.

[...] tik nuo mūsų vaikų švietimo sistemos priklausys lietuviybės ateitis, o ne nuo kvailo straipsnio, kuris net nebus įgyvendintas praktiškai.

Eikit į mokyklas, į darželius ir mokykit jaunimą, kad ateitis mūsų gražiai ir taisyklingai kalbėtų, bet vietoj to jūsų darželiuose vaikučius kažkokios mažumos pradėjo mokyti.

5.2.5. Grožinė literatūra, kultūra

Keli komentuatoriai siūlo labiau kontroliuoti knygų, ypač verstinių grožinių kūrinių, kalbą:

Geriau ta komisija patikrintų knygų vertėjų darbą. Jau negalima grožinės literatūros normaliai skaityti. Lietuvių kalbos draiskalai ten kartais būna.

Esama nuomonės, kad viešai kalbantys išsilavinę žmonės savaime turėtų kalbėti taisyklingai:

Bet ir išsilavinę žmonės daro klaidų. Kartais kai paklausai seimūnų ar meno atstovų, šiaušiasi plaukai: jie visiškai nemoka lietuviškai, vartoja tik lietuviškus žodžius, tačiau nei linksnių, nei stiliaus nepaiso, tiesiog nežino, kaip jie derinami. Pvz., kartą girdėjau kalbant šokėją A. K. Jis pasakė taip: „Kas liečia šokio, tai reikėtų atidirbti žingsnelius“. Ar čia pasakyta lietuviškai? Nemanau... Būtina sugriežtinti reikalavimus dėl lietuvių kalbos.

Atkreipiamas dėmesys ir į per menkai kalbos priežiūros specialistų kontroliuojamą sritį – lietuviškus dainų tekstus:

Tegu dainų tekstus taiso, po to šimtai žmonių ir išmoksta netaisyklingų formų... Kaip ir Riaubiškytės dainoje, kai buvo „kad išpažinti savo meilę“, po to pataisė, tačiau iš albumų nebeištrinsi. Kas antrame tekste rimtos kalbos klaidos.

5.2.6. Kitos sritys

Komentuatoriams taip pat kliūva įvairiose viešųjų paslaugų srityse vartojama kalba, nes „bendraujantiems su žmonėmis privalu mokėti taisyklingai kalbėti ir rašyti“:

Pažiūrėkit, kiek daktarai daro klaidų, kai kurie tiesiog beraščiai. Mokykloj reikia mokyti dailyrą.

Pirma priimkit įstatymą, kad valstybinėse įmonėse būtų aptarnaujama tautine, o ne užsienio kalba. Ypač jei išsikvieti greitąją ir med. sesuo negali nei laba diena lietuviškai ištarti.

Kalbos inspekcija geriau tegu pasidomi registruojamų įmonių pavadinimais, kur pats velnias nuo svetimybų liežuvį nusilaužti gali, tegul pasidomi, kokiais prekių pavadinimais išrašomos sąskaitos.

Iš tiesų nemažai nepasitenkinimo reiškama dėl nelietuviškų viešųjų užrašų ir įmonių pavadinimų:

Kuriantis įmonei, jos pavadinimą turėtų tvirtinti liet. kalbos komisija. Tai ir būtų tam tikra kovos už lietuvių kalbos grynumą dalis.

Nekalbininkai gal negali PRECIZIŠKAI SUFORMULUOTI, tačiau jų noras aiškus – kad iš visų viešų užrašų būtų aišku, kieno čia žemė, kokioje valstybėje esi. Kad užsienio kalbų nemokantis ŠALIES ŠEIMININKAS iš iškabos užrašo suvoktų, kur jam eiti, o kur ne. TAI JO KONSTITUCINĖ TEISĖ gauti informaciją VALS-TYBINE kalba!

Teisingai, PREKĖS ŽENKLAS YRA NELIEČIAMAS, tačiau jis gali būti kaip PAPILDOMAS užrašas, informacija tiems, kam tai svarbu.

Ponų verslininkų rūpestis yra sugalvoti, ką jie turėtų užrašyti pagrindinėje – LIETUVIŠKOJE – iškaboje. Juk tai ELEMENTARUS MANDAGUMAS, ir jie negali čia elgtis kaip OKUPANTAI.

Mane erzina pavadinimas: „MaXima“, „Super neto“ ir dar daug kitų... Kodėl kalbos komisija „įsileido“ juos? Juk Lietuvoje turim kalbėti lietuviškai! Na, tarkim, „Adidas“ mes nepakeisim, o kas leido lietuviškam prekybos tinklui tokį pavadinimą kaip „MaXima“?

Dėl iškabų tai viskas labai paprasta – jei tau patinka LIETUVIŲ mokami LITAI, tai tegu patinka tiems lietuviams lietuviškas iškabas pakabinti. O jei tau tai per didelė auka, ar jei neįperki vertėjo, kuris tau išvers, tai koks tu verslininkas. O jei tau taip svarbu pasigirti, jog bene esi kažkoks „tonas“, tai įkišk kur nors ir tą užrašą – jis man nekliudo, svarbu, kad didelėmis raidėmis parašytum lietuviškai, kas čia – kabas, pirtis, šautuvų ar burokų parduotuvė. Ba nešiu savo litus pro šalį, paliksiu juos tiems, kur man bus aišku, kas už iškabos slypi.

O kodėl Klaipėdoje atsiras rajonas Riversaidas? Juk nelietuviškas pavadinimas :(((

Apžvelgus internetinės diskusijos dėl lietuvių kalbos priežiūros komentautojų nuomonės, matyti, kad komentarų autoriai kelia daug kalbos tvarkybos problemų, atskleidžia trūkumų. Dauguma jų nėra abejingi dabartinėje kalboje vykstantiems procesams ir vykdomai kalbos politikai, o iš kalbos priežiūros institucijų tikisi gerokai daugiau aktyvumo.

IŠVADOS

1. Nagrinėjamos kalbinės diskusijos komentarai rodo, kad žmonės nevienodai supranta kalbos priežiūros svarbą ir jos taikymą įvairioms kalbos vartojimo sritims. Vieniems visiškai nepriimtina, kad kišamasi į kalbos raidą, kiti pripažįsta, kad kai kurios kalbos vartojimo sritys turi būti valstybės kontroliuojamos.

2. Tirtuose interneto komentaruose nurodomos šios viešosios (oficialios ir laisvosios) lietuvių kalbos vartojimo sritys, kurioms reikia kalbos priežiūros ir kontrolės (apytikre svarbumo tvarka):

1) žiniasklaida (televizijos ir radijo laidų vedėjai, TV filmai, interneto naujienų portalai, spauda),

2) viešoji politikos erdvė (politikų ir kitų valdžios atstovų kalba),

3) viešoji informacija ir paslaugų teikimas visuomenei (viešieji užrašai, įmonių pavadinimai, įmonių tinklalapiai),

4) švietimas (darželiai, mokyklos),

5) grožinė literatūra (ypač vertimai),

6) individualūs interneto tinklalapiai (pvz., tinklaraščiai) ir interneto komentarai.

Taigi taisyklingos kalbos lūkesčiai visuomenės labiausiai siejami su žiniasklaida – sakytine, spausdinta ir internetine. Taip pat manoma, jog reikėtų labiau kontroliuoti viešąją informaciją ir politikų kalbą, kad būtų laikomasi bendrųjų kultūros ir kalbos normų.

3. Viešosios interneto erdvės kalba, neminėta 1995 m. Valstybinės kalbos įstatyme, kelia daug rūpesčių dėl joje vykstančių procesų. Diskusija parodė, kad žmonės nevienodai vertina savo pačių ir oficialiai (pvz., naujienų portalų, įstaigų svetainių) pateikiamą informaciją. Daugelis pritaria minčiai, kad interneto naujienų portalų kalbą reikia labiau prižiūrėti.

Daug neaiškumų kyla dėl viešosios komentarų kalbos – ar ji turėtų būti iš šalies kontroliuojama (pirmiausia dėl rašybos ir necenzūrinės leksikos). Daugumas iš esmės nepakantūs keiksmažodžiams ir vulgarybėms viešojoje interneto erdvėje, kaip ir sakytinėje žiniasklaidoje. Kita vertus, jautriai reaguoja, kai paliečiami jų pačių interesai. Todėl natūraliai kyla nepasitenkinimas, nors ir klaidingai supratęs, kad bus kontroliuojama privačioji kalba. Dalis komentuotojų pripažįsta, kad komentarų kalba yra viešoji, tačiau tai privačių ir anonimiškų žmonių kalba. Ją galima reguliuoti tik bendromis pačių interneto portalų ir visuomenės viešosios nuomonės pastangomis, t. y. kurti tokią aplinką, kurioje būtų aiškos nuostatos: vertybė ir siekiamybė yra gyva, nesudarkyta laisvojo stiliaus kalba.

4. Visuomenei skirta tiek oficialioji, tiek žiniasklaidininkų perteikiama kalbinė informacija turėtų būti pateikiama aiškiau ir tiksliau, kad būtų išvengta tuščių diskusijų, bent dalies nesusipratimų ir nereikalingos įtampos tarp visuomenės ir kalbininkų. Į panašiose kalbinėse diskusijose pateikiamus argumentus ir požiūrių įvairovę būtina atsižvelgti imantis kalbos politikos veiksmų ir viešai juos aiškinant.

ŠALTINIAI

- Lašienė N. 2009: Kur geria veršiai medų. – Prieiga per internetą: <http://www.atgimimas.lt/articles.php?id=1238061176>, kovo 27.
- Lašienė N. 2009: Kalbantiems netaisyklingai – baudos. – Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=21323801>, balandžio 4.

LITERATŪRA

- Dabašinskas G. 2009: Bevardis chamas prie klaviatūros vairo. – Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/93520>, balandžio 6.
- Grigas G. 2007: Lietuviški rašmenys kompiuteryje. – *Gimtas žodis* 3, 2–8.
- Grigas G., Pedzevičienė S. 2008: Internetiniai komentarai. Ar mokame juos rašyti? – *Kompiuterija* 1, 15.
- Kairys S. 2009: Savaitė bus šilta. Kaip šlykštu! – Prieiga per internetą: http://www.atgimimas.lt/ssi.php?id=1248938441&which=1&f_text=, liepos 31.
- Miliūnaitė R. 2006: Internetinė visuomenė ir kalbininkai: pokalbis įmanomas? – *Bendrinės kalbos norminimas ir vartojimas* [mokslo straipsnių rink.], Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 62–81.
- Miliūnaitė R. 2009: *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Mitė V. 2009: Internetiniai komentarai ir „komentarai“. – Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=21260225>, kovo 31; 771 šio straipsnio komentaras.
- Nevinskaitė L. 2008: Kalbos politikos vertinimas interneto komentaruose. – *Kalbos kultūra* 81, 245–265.

Gauta 2009 10 19

ATTITUDES OF INTERNET COMMENTATORS TOWARDS THE SUPERVISION OF THE LITHUANIAN LANGUAGE

S u m m a r y

The paper deals with the attitudes of internet commentators towards the supervision of the Lithuanian language. Reference is made to a discussion launched on the internet in April 2009 on the initiative of the Commission of the State Lithuanian Language that the new draft law on the state Lithuanian language should include a provision that the language of the information placed on the internet and in public space in general should be in accordance with the requirements of standard Lithuanian.

The researched commentaries have shown that people differ in their attitudes towards the importance of language supervision and control of different areas of language usage. Some claim that any intrusion into language is unacceptable; others admit that some areas of language usage should be controlled on a national level. The majority of commentary writers are not indifferent towards the processes going on in contemporary Lithuanian and current language policy; they also raise various issues on language supervision and expect that language supervision institutions should be more actively involved in the process.

The commentaries usually refer to the following areas of language usage (official and free) which require supervision and control (given in the order of importance):

- 1) mass media (television and radio programmes, TV films, news portals on the web and the press);
- 2) public discourse of politicians (language of politicians and other representatives of public institutions);
- 3) public information and services (public notices, names of companies, company websites);
- 4) education (kindergartens and schools);
- 5) literature (especially translations);
- 6) private websites (e.g. blogs) and internet commentaries.

The society most often relates its expectations of a well-formed and grammatically correct language with spoken, printed and internet mass media. Public information (public notices, names of companies) and the language of politicians are treated as requiring most control.

The supervision of public speeches on the internet, not included in the Law on State Lithuanian Language of 1995, is treated in different ways. Many people approve of the idea that the language of news portals should be more strictly supervised. However, opinions differ as to the supervision of commentaries and particularly their regulation by fines. Some agree that stricter control should be imposed

on the language of commentaries, especially on spelling and swear words; some authors treat such measures as an attack on human rights.

Before taking measures of language policy and discussing them in public, it would be important to consider the variety of approaches and their arguments. This would help avoid misunderstandings and the tension arising between linguists and the society at large.

RITA MILIŪNAITĖ
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
ritam@lki.lt